YOGA-VAASISHTA
യോഗ-വാസിഷ്ഠഃ

വൈരാഗ്യ+പ്രകരണംVAIRAGYA PRAKARANAM

പ്രഥമഃ സർഗഃ PRADHAMA SARGAHa

ശ്രീമഹാഗണപതി-ചരണാര-വിന്ദാഭ്യാം നമഃ .

യതഃ(സ്)സർവാണി ഭൂതാനി+പ്രതിഭാന്തി+സ്ഥിതാനി ച .
യത്രൈ-വോപ-ശമം യാന്തി തസ്മൈ സത്യാത്മനേ നമഃ .. 1..

ജ്ഞാതാ+ജ്ഞാനം(ൻ) തഥാ ജ്ഞേയം(ൻ)ദ്രഷ്ടാ ദർശന-ദൃശ്യഭൂഃ .
കർതാ ഹേതുഃ(ഖ്) ക്രിയാ യസ്മാ+ത്തസ്മൈ+ജ്ഞപ്ത്യാത്മനേ നമഃ .. 2..

സ്ഫുരന്തി സീകരാ യസ്മാ-ദാനന്ദ+സ്യാംബരേ്വനൗ .
സർവേഷാം(ഞ്) ജീവനം(ൻ) തസ്മൈ+ബ്രഹ്മാ-ന+ന്ദാത്മനേ നമഃ .. 3..

സുതീ+ക്ഷ്ണോ ബ്രാഹ്മണഃ(ഖ്) കശ്ചിത്-സംശയാ-കൃഷ്ട-മാനസഃ .
അഗസ്തേ-രാശ്രമം ഗത്വാ മുനിം പപ്രച്ഛ സാദരം .. 4..

സുതീക്ഷ്ണ ഉവാച .
ഭഗവൻ-ധർമ-തത്ത്വജ്ഞ സർവ-ശാസ്ത്ര-വിനിശ്ചിത .
സംശയോ്സ്തി മഹാനേക+സ്ത്വമേതം കൃപയാ വദ .. 5..

മോ+ക്ഷസ്യ കാരണം(ങ്) കർമ+ജ്ഞാനം വാ മോക്ഷ-സാധനം .
ഉഭയം വാ വിനി+ശ്ചിത്യ ഏകം(ങ്) കഥയ കാരണം .. 6..

അഗസ്തി ഉവാച .
ഉഭാ+ഭ്യാ-മേവ പ+ക്ഷാ+ഭ്യാം യഥാ ഖേ പ+ക്ഷിണാം ഗതിഃ .
തഥൈവ+ജ്ഞാന-കർമ+ഭ്യാം(ഞ്) ജായതേ പരമം പദം .. 7..

കേവലാത്.കർമണോ+ജ്ഞാനാ+ന്നഹി മോ+ക്ഷോ്ഭി-ജായതേ .
കിന്തൂ-ഭാഭ്യാം ഭവേ+ന്മോക്ഷഃ(സ്) സാധനം(ൻ)തൂഭയം വിദുഃ .. 8..

അസ്മി+ന്നർഥേ പുരാവൃത്ത-മിതിഹാസം വദാമി തേ .
കാരു+ണ്യാഖ്യഃ(ഫ്) പുരാ കശ്ചിദ്-ബ്രാഹ്മണോ്ധീത-വേദകഃ .. 9..

അഗ്നിവേ+ശ്യസ്യ പുത്രോ്ഭൂ+ദ്വേദ-വേദാംഗ-പാരഗഃ .
ഗുരോ-രധീത-വിദ്യഃ(സ്) സ+ന്നാ-ജഗാമ ഗൃഹം പ്രതി .. 10..

ത+സ്ഥാവ-കർമ-കൃ+ത്തൂഷ്ണീം സംശയാനോ ഗൃഹേ തദാ .
അഗ്നിവേ+ശ്യോ വിലോ+ക്യാഥ പുത്രം(ങ്) കർമ-വിവർജിതം .. 11..

പ്രാഹ ഏത+ദ്വചോ നിന്ദ്യം(ങ്) ഗുരുഃ(ഫ്)പുത്രം ഹിതായ ച .

അഗ്നിവേശ്യ ഉവാച .
കിമേ-തത്.പുത്ര കുരുഷേ പാലനം(ൻ)ന+സ്വ കർമണഃ .. 12..

അകർമ-നിരതഃ(സ്) സിദ്ധിം(ങ്) കഥം പ്രാപ്സ്യസി ത+ദ്വദ .
കർമണോ∫സ്മാ+ന്നി-വൃതേഃ(ഖ്) കിം(ങ്) കാരണം(ൻ) ത+ന്നി-വേ+ദ്യതാം .. 13..

കാരുണ്യ ഉവാച .
യാവ+ജ്ജീവ-മ+ഗ്നി-ഹോത്രം(ൻ)നിത്യം സന്ധ്യാ-മുപാസ-യേത് .
പ്രവൃ+ത്തി-രൂപോ ധർമോ∫യം ശ്രുത്യാ സ്മൃത്യാ ച ചോദിതഃ .. 14..

ന ധനേന ഭവേ+ന്മോക്ഷഃ(ഖ്) കർമണാ+പ്രജയാ ന വാ .
ത്യാഗ-മാത്രേണ കിൻ-ത്വതേ യതയോ∫ശ്ന+ന്തി ചാമൃതം .. 15..

ഇതി+ശ്രുത്യാർ-ദ്വയോർ-മ+ധ്യേ കിം(ങ്) കർതവ്യം മയാ ഗുരോ .
ഇതി സ+ന്ധിഗ്ധതാം(ങ്) ഗത്വാ തൂഷ്ണീം ഭൂതോ∫സ്മി കർമണി .. 16..

അഗസ്തി ഉവാച .
ഇ+ത്യു+ക്ത്വാ താത വി+പ്രോ∫സൗ കാരുണ്യോ മൗന-മാഗതഃ .
തഥാവിധം സുതം(ൻ) ദൃഷ്ട്വാ പുനഃ(ഫ്)പ്രാഹ ഗുരുഃ(സ്) സുതം .. 17..

അഗ്നിവേശ്യ ഉവാച .
ശൃണു പു+ത്ര കഥാ-മേകാം(ൻ) തദർഥം ഹൃദയേ∫ഖിലം .
മത്തോ∫വ-ധാര്യ പുത്ര+ത്വം യഥേ+ച്ഛസി തഥാ കുരു .. 18..

സുരുചിർ-നാമ കാചിത്. സ്ത്രീ അപ്സരോ-ഗണൗ+ത്തമാ .
ഉപവിഷ്ടാ ഹിമവതഃ(ശ്) ശിഖരേ ശിഖി-സംവൃതേ .. 19..

രമ(ൻ)ന്തേ കാമ-സന്തപ്താഃ(ഖ്) കി+ന്നര്യോ യ+ത്ര കി+ന്നരൈഃ .
സ്വർ-ധു+ന്യോ-ഘേന സംസൃഷ്ടേ മഹാ-ഘൗഘ-വിനാശിനാ .. 20..

സുരുചിരുവാച .
ദേവ-ദൂത മഹാഭാഗ കു+ത ആഗ+മ്യതേ+ത്വയാ .
അധുനാ കുത്ര ഗ+ന്താസി തത്സർവം(ങ്) കൃപയാ വദ .. 22..

ദേവദൂത ഉവാച .
സാധു-പൃഷ്ടം(ൻ)ത്വയാ സുഭ്രു യഥാവത്-കഥയാമി തേ .

അരിഷ്ട-നേമീ രാജർഷിർ-ദ+ത്ത്വാ രാജ്യം സുതായ വൈ .. 23..

വീത-രാഗഃ(സ്)സ ധർമാ+ത്മാ നി+ര്യയൗ തപസേ വനം .
തപ+ശ്ചര+ത്യസൗ രാജാ പർവതേ ഗ+ന്ധ-മാദനേ .. 24..

കാ+ര്യം(ങ്)കൃത്വാ മയാ തത്ര തത ആഗ+മ്യതേ്ഽധുനാ .
ഗന്താസ്മി പാർശ്വേ ശ+ക്രസ്യ, തം വൃത്താന്തം(ൻ) നിവേദിതും .. 25..

അപ്സരാ ഉവാച .
വൃത്താന്തഃ(ഖ്) കോ്ഽഭവ+ത്തത്ര കഥയ+സ്വ മമ+പ്രഭോ .
പ്രഷ്ടു-കാമാ വിനീ-താസ്മി നോ+ദ്വേഗം(ങ്) കർതു-മർഹസി .. 26..

ദേവദൂത ഉവാച .
ശൃണു ഭദ്രേ യഥാ-വൃ+ത്തം വിസ്തരേണ വദാമി തേ .
തസ്മി+ന്നാ+ജ്ഞി വനേ തത്ര തപ+ശ്ചരതി ദുസ്തരം .. 27..

ഇത്യഹം(ൻ)ദേവ-രാജേന സുഭ്രു-രാജ്ഞാ-പിതസ്-തദാ .
ദൂത+ത്വം(ൻ)തത്ര ഗ+ച്ഛാശു ഗൃഹീ+ത്വേദം വിമാനകം .. 28..

അപ്സരോ-ഗണസംയുക്തം(ൻ) നാനാ-വാദി+ത്ര-ശോഭിതം .
ഗന്ധർവ-സി+ദ്ധയ(ക്)ക്ഷൈ+ശ്ച കിന്നരാ+ദ്യൈശ്ച ശോഭിതം .. 29..

താലവേണു-മൃദംഗാദി പർവതേ ഗ+ന്ധ-മാദനേ .
നാനാവൃക്ഷ-സമാകീർണേ ഗത്വാ തസ്മിൻ-ഗിരൗ ശുഭേ .. 30..

അരിഷ്ട-നേമിം രാജാനം ദൂതാ-രോപ്യ വിമാനകേ .
ആനയ+സ്വർഗ-ഭോഗായ നഗരീ-മമരാ-വതീം .. 31..

ദൂത ഉവാച .
ഇത്യാ+ജ്ഞാം പ്രാപ്യ ശ+ക്ര+സ്യ ഗൃഹിത്വാ ത+ദ്വിമാനകം .
സർവോ-പസ്കര-സംയുക്തം തസ്മി+ന്നദ്രാ-വഹം(യ്) യയൗ .. 32..

ആഗത്യ പർവതേ തസ്മി+ന്നാജ്ഞോ ഗത്വാ്ഽ്ഽശ്രമം മയാ .
നിവേദിതാ മഹേ+ന്ദ്ര+സ്യ സർവാജ്ഞാ്ഽരിഷ്ടനേ-മയേ .. 33..

ഇതി മ+ദ്വചനം ശ്രുത്വാ സംശ-യാനോ്ഽവ-ദ+ച്ഛുഭേ .
രാജോവാച .
പ്രഷ്ടു-മിച്ഛാമി ദൂത+ത്വാം(ൻ) ത+ന്മേ+ത്വം വക്തു-മർഹസി .. 34..

ഗുണാ ദോഷാ+ശ്ച കേ തത്ര+സ്വർഗേ വദ മമാ+ഗ്രതഃ .
ജ്ഞാ+ത്വാ+സ്ഥിതിം തു തത്ര+ത്യാം(ങ്) കരി+ഷ്യേ്ഽഹം യഥാരുചി .. 35..

ദൂത ഉവാച .
സ്വർഗേ പു+ണ്യ+സ്യ സാമ+ഗ്ര്യാ ഭു+ജ്യതേ പരമം സുഖം .
ഉത്തമേന തു പുണ്യേന+പ്രാപ്നോതി+സ്വർഗ-മുത്തമം .. 36..

മധ്യമേന തഥാ മധ്യഃ(സ്)സ്വർഗോ ഭവതി നാ+ന്യഥാ .
കനിഷ്ഠേന തോ പുണ്യേന+സ്വർഗോ ഭവതി താദൃശഃ .. 37..

പരോഥ്-കർഷാ-സഹിഷ്ണുത്വം സ്പർധാ ചൈവ സമൈ+ശ്ച തൈഃ .
കനിഷ്ഠേഷു ച സന്തോഷോ യാവഥ്-പുണ്യ+ക്ഷയോ ഭവേത് .. 38..

ക്ഷീണേ പുണ്യേ വിശ+ന്ത്യേതം മർത്യലോകം(ഞ്)ച മാനവാഃ .
ഇത്യാദി-ഗുണ-ദോഷാശ്ച+സ്വർഗേ രാജ+ന്ന-വ+സ്ഥിതാഃ .. 39..

ഇതി+ശ്രുത്വാ വചോ ഭ+ദ്രേ സ രാജാ+പ്രത്യ-ഭാഷത .
രാജോവാച .
നേച്ഛാമി ദേവ-ദൂതാഹം സ്വർഗ-മീദൃ+ഗ്വിധം ഫലം .. 40..

അതഃ(ഫ്)പരം മഹോഗ്രം ച തപഃ(ഖ്) കൃ+ത്വാ കലേവരം .
ത്യക്ഷ്യാ+മ്യഹ-മശു+ദ്ധം ഹി/ ജീർണാം(ൻ)ത്വച-മിവോ-രഗഃ .. 41..

ദേവ-ദൂത വിമാ-നേദം(ങ്) ഗൃഹീത്വാ+ത്വം യഥാഗതഃ .
തഥാ ഗച്ഛ മഹേ+ന്ദ്രസ്യ സ+ന്നിധൗ+ത്വം(ൻ) നമോ്സ്തു തേ .. 42..

ദേവദൂത ഉവാച .
ഇത്യു+ക്തോ്ഹം(ങ്) ഗതോ ഭദ്രേ ശക്ര+സ്യാഗ്രേ നിവേദിതും .
യഥാവൃ+ത്ത്വം(ൻ)നിവേ+ദ്യാഥ മഹ-ദാ+ശ്ച+ര്യതാം(ങ്) ഗതഃ .. 43..

പുനഃ(ഫ്)പ്രാഹ മഹേന്ദ്രോ മാം ശ്ലക്ഷ്ണം മധുരയാ ഗിരാ .
ഇന്ദ്ര ഉവാച .
ദൂത ഗ+ച്ഛ പുന+സ്തത്ര തം രാജാനം(ൻ)നയാ+ശ്രമം . . 44..

വാല്മീകേർ-ജ്ഞാത-തത്ത്വസ്യ+ സ്വഭോ-ധാർഥം വിരാഗിണം .
സന്ദേശം മമ വാല്മീകേർ-മഹർഷേസ്ത്വം(ൻ) നിവേദയ .. 45..

മഹർഷേ+ത്വം വിനീതായ രാജ്ഞേ്സ്മൈ വീതരാഗിണേ .
ന+സ്വർഗ-മി+ച്ഛതേ ത+ത്ത്വം പ്രബോധായ മഹാമുനേ .. 46..

തേന സംസാര-ദുഃഖാർതോ മോ+ക്ഷ-മേ+ഷ്യതി ച+ക്രമാത് .
ഇത്യു+ക്ത്വാ ദേവരാജേന+പ്രേഷിതോ്ഹം(ൻ) തദ+ന്തികേ .. 47..

മയാ-ഗത്യ പുനസ്-തത്ര രാജാ വല്മീക-ജ+ന്മനേ .
നിവേദിതാ മഹേ+ന്ദ്രസ്യ രാജ്ഞാ മോ+ക്ഷ്യസ്യ സാധനം .. 48..

തതോ വല്മീക-ജന്മാസൗ രാജാനം സമ-പൃച്ഛത .
അനാമയ-മതി+പ്രീത്യാ കുശല+പ്രശ്ന-വാർതയാ .. 49..

രാജോവാച .
ഭഗവൻ ധർമ-ത+ത്ത്വജ്ഞ ജ്ഞാത+ജ്ഞേയ വിദാംവര .
കൃതാർഥോ്ഹം ഭവ-ദൃഷ്ട്യാ തദേവ കുശലം മമ .. 50..

ഭഗവൻ-പ്രഷ്ടു-മിച്ഛാമി തദ-വിഘ്നേന മേ വദ .
സംസാര-ബന്ധ-ദുഃഖാർതേ കഥം മുഞ്ചാമി ത+ദ്വദ .. 51..

വാല്മീകിരുവാച .
ശൃണു രാജൻപ്രവ+ക്ഷ്യാമി രാമായണ-മഖ+ണ്ഡിതം .
ശ്രു+ത്വാവ-ധാര്യ യ(ത്)നേന ജീവ+ന്മുക്തോ ഭവിഷ്യസി .. 52..

വസിഷ്ട-രാമ-സംവാദം മോക്ഷോ-പായ-കഥാം ശുഭാം .
ജ്ഞാത+സ്വഭാവോ രാജേ+ന്ദ്ര വദാമി+ശ്രൂയതാം ബുധ .. 53..

രാജോവച .
കോ രാമഃ(ഖ്)കീദൃശഃ(ഖ്) കസ്യ ബ+ദ്ധോ വാ മുക്ത ഏവ വാ .
ഏത+ന്മേ നി+ശ്ചിതം ബ്രൂഹി+ജ്ഞാനം(ൻ)തത്ത്വ-വിദാം വര .. 54..

വാല്മീകിരുവാച .
ശാപ+വ്യാജ-വശാ-ദേവ രാജവേഷ-ധരോ ഹരിഃ .
ആഹൃതാ+ജ്ഞാന-സമ്പന്നഃ(ഖ്) കിഞ്ചിജ് ജ്ഞോ്സൗ ഭവഥ്.പ്രഭുഃ .. 55..

രാജോവാച .
ചിദാനന്ദ+സ്വരൂപേ ഹി രാമേ ചൈത+ന്യ-വി+ഗ്രഹേ .
ശാപസ്യ കാരണം ബ്രൂഹി കഃ(ശ്) ശപ്താ ചേതി മേ വദ .. 56..

വാല്മീകിരുവാച .
സനഥ്-കുമാരോ നിഷ്കാമ അവസദ്-ബ്രഹ്മ-സദ്മനി .
വൈകുണ്ഠാ-ദാഗതോ വിഷ്ണുസ്-ത്രൈലോ+ക്യാധി-പതിഃ പ്രഭുഃ .. 57..

ബ്ര+ഹ്മണാ പൂജി-തസ്തത്ര സത്യ-ലോക-നിവാസിഭിഃ .
വിനാ കുമാരം(ൻ)തം(ൻ)ദൃഷ്ട്വാ+ഹ്യുവാച+പ്രഭുരീ+ശ്വരഃ .. 58..

സനത്-കുമാര+സ്തബ്ധോ്സി നിഷ്കാമോ ഗർവ-ചേഷ്ടയാ .
അത+സ്ത്വം ഭവ കാമാർതഃ(ശ്) ശര-ജ+ന്മേതി നാമതഃ .. 59..

തേനാപി ശാപിതോ വിഷ്ണുഃ(ശ്) സർവ+ജ്ഞത്വം തവാസ്തി യത് .
കിഞ്ചിഥ്-കാലം ഹി ത+ത്ത്യക്ത്വാ ത്വമ+ജ്ഞാനീ ഭവിഷ്യസി .. 60..

ഭൃഗുർ-ഭാര്യാം ഹതാം ദൃഷ്ട്വാ+ഹ്യുവാച+ക്രോധ-മൂർച്ഛിതഃ .
വിഷ്ണോ തവാപി ഭാ+ര്യായാ വിയോഗോ ഹി ഭവി+ഷ്യതി .. 61..

വൃന്ദയാ ശാപിതോ വിഷ്ണുശ്-ഛലനം(യ്) യ+ത്ത്വയാ കൃതം .
അതസ്ത്വം സ്ത്രീ-വിയോഗം(ൻ)തു വചനാ+ന്മമ യാ+സ്യസി .. 62..

ഭാര്യാ ഹി ദേവ-ദ+ത്തസ്യ പയോഷ്ണീ-തീര-സംസ്ഥിതാ .
നൃസിംഹ-വേഷ-ധൃ+ഗ്വിഷ്ണും ദൃഷ്ട്വാ പഞ്ചത്വ-മാഗതാ .. 63..

തേന ശപ്തോ ഹി നൃഹരിർ-ദുഃഖാർതഃ(സ്) സ്ത്രീ-വിയോഗതഃ .
തവപി ഭാര്യയാ സാർധം വിയോഗോ ഹി ഭവിഷ്യതി .. 64..

ഭൃഗു-ണൈവം(ങ്) കുമാരേണ ശാപിതോ ദേവ-ശർമണാ .
വൃന്ദയാ ശാപിതോ വിഷ്ണു+സ്തേന മാനു+ഷ്യതാം ഗതഃ .. 65..

ഏതത്തേ കഥിതം സർവം ശാപ+വ്യാജ+സ്യ കാരണം .
ഇദാനീം വച്മി തത്സർവം സാവ-ധാന-മതിഃ ശൃണു .. 66..

ഇത്യാർഷേ ശ്രീമ+ദ്വാസിഷ്ഠ-മഹാ-രാമായണേ വാല്മീകീയേ ദേവ-ദൂതോക്തേ
മോക്ഷോ-പായേ+ദ്വാത്രിംശത്-സാഹ+സ്ര്യാം സംഹിതായാം
വൈരാഗ്യ+പ്രകരണേ
സൂത്ര-പാത-നകോ നാമ പ്രഥമഃ(സ്) സർഗഃ

CHECKED BY P.R.IYER
30.7.23